

А. В. Хомутенко,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ УКРАЇНИ

A. Khomutenko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Finance Department,
Odessa National Economic University, Odessa

THE ESSENCE AND PREREQUISITES OF INSTITUTIONALIZED MODERNIZATION OF STATE FINANCE MANAGEMENT IN UKRAINE

У статті обґрунтовано необхідність проведення інституціональної модернізації управління державними фінансами України. Досліджено індикатори, які свідчать про недоліки системи державних фінансів, що, на нашу думку, обумовлені прогалинами в системі державного управління. Наголошено на необхідності розмежування термінів "інститут" та "інституція". Визначено основні суспільні інститути та інституції. Запропоновано авторське бачення дефініції терміну "інституціональна модернізація управління державними фінансами". Схематично зображено основні об'єкти інституціональної модернізації управління державними фінансами. Виявлено передумови інституціональних змін у системі державного управління взагалі та управління державними фінансами зокрема. Проаналізовано інституційні зміни в системі управління державними фінансами та доведено декларативний характер їх основної частини. Визначено напрям подальших наукових досліджень у цій царині.

The article substantiates the necessity of institutional modernization of public finance management in Ukraine. The indicators, which indicate weaknesses of the system of public finances, that, in our opinion, are due to gaps in the system of public administration, are investigated. The necessity of distinction the terms "institute" and "institution" is emphasized. The basic social institutes and institutions are determined. The author's vision of the definition of the term "institutionalized modernization of public finance management" are offered. The main objects of institutionalized modernization of public finance management are schematically depicted. The preconditions of institutionalized changes in the system of state administration in general and management of state finances in particular are revealed. The institutional changes in the system of management of public finances are analyzed and the declarative nature of their main part is proved. The direction of further scientific research in this area is determined.

Ключові слова: інституціональна модернізація, управління, державні фінанси, інститути, інституції, інституціональний, інституційний.

Key words: institutionalized modernization, management, state finances, institutes, institutions, institutionalized, institutional.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

В умовах розвитку суспільства та глобалізації усіх сфер суспільного життя постає необхідність удосконалення існуючої в Україні системи управління дер-

жавними фінансами за рахунок обґрунтування нових політичних підходів, усунення структурних викривлень, використання ефективних фінансових технологій та інноваційних інструментів й проведення інституціональної модернізації в країні взагалі. При

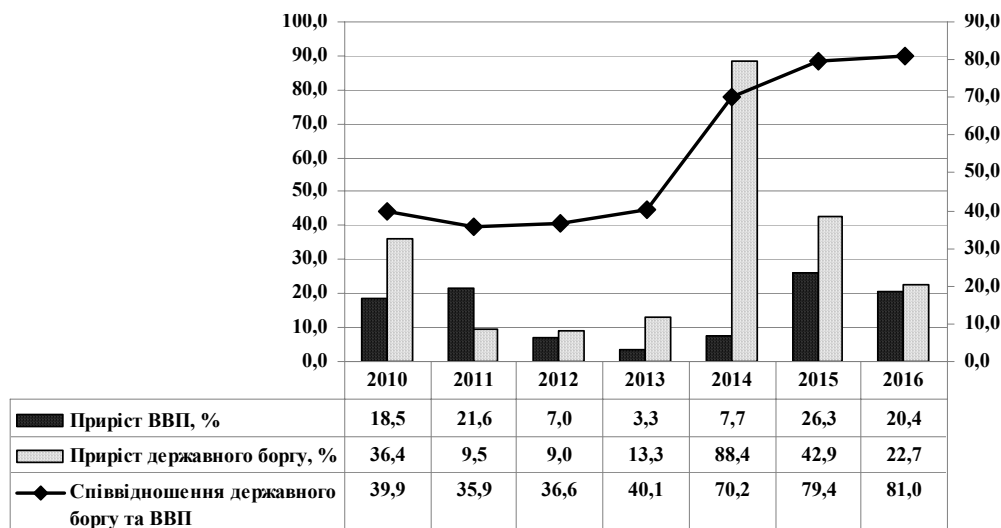

Рис. 1. Динаміка державного боргу та ВВП України

Джерело: складено автором за даними [7].

цьому національні реформаційні процеси повинні враховувати природо-ресурсний, людський і економічний потенціал країни, глобальні екстерналиї, успішний міжнародний досвід та національні особливості суспільного життя. Цього можливо досягнути за рахунок застосування наукових підходів до інституціональної модернізації управління державними фінансами, які дозволять ґрунтовно оцінити наявні домінуючі чинники впливу та сформувати найбільш прийнятні на цьому історичному етапі розвитку українського суспільства напрями проведення таких якісних перетворень.

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На необхідності забезпечення стійкості державних фінансів України як обов'язкової умови виконання державою своїх зобов'язань, наголошують у наукових працях Богдан І.В. [1], Єфименко Т.І. [2], Уманський І.І. [3] та інші вітчизняні дослідники. При цьому значна частина науковців підкреслює важливість проведення реформ у сфері управління державними фінансами. Так, зокрема Гасанов С.С., Кудряшов В.П., Балакін Р.А. [4], Герд Елерс [5] та Шлапак О.В. [6] звертають увагу на доцільність врахування міжнародних вимог та позитивного зарубіжного досвіду при реформуванні управління державними фінансами України. Крім того, такі відомі вітчизняні економісти як Буркинський В.Б., Геєць В.М., Яременко О.А. у своїх дослідженнях вказують на необхідність реформування вітчизняних суспільних інститутів та інституцій, що сприятиме розвитку країни. Однак, незважаючи на існуючі у цій царині наукові роботи та нормативні положення, й досі залишається дискусійним змістовне наповнення поняття "інституціональна модернізація" взагалі та "інституціональна модернізація управління державними фінансами" зокрема. Крім того, постійні трансформації у суспільному житті обумовлюють необхідність перегляду наукових підходів до процесу управління державними фінансами.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення сутності інституціональної модернізації управління державними фінансами та обґрунтування необхідності її проведення в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дисбаланси системи державних фінансів України, що свідчать про неефективну діяльність сектору загальнодержавного управління, характеризуються рядом індикаторів, до яких, зокрема, можна віднести:

— наростаючий державний борг, який за останні п'ять років зростає випереджаючими за ВВП темпами. Так, за період з 2010 по 2016 роки державний борг зріс у 4,46 рази та склав 81,0% ВВП на кінець 2016 року проти 39,9% — на кінець 2010 року, а ВВП за аналогічний період зріс лише у 2,2 рази (рис. 1), при тому, що зростання останнього макроекономічного показника, на нашу думку, у більшій частині обумовлене інфляцією та девальвацією гривні;

— дефіцит державних позабюджетних цільових фондів. Наприклад, у 2015 році лише 63,9% видатків Пенсійного фонду України покрито за рахунок власних надходжень [8], у 2016 р. ситуація покращилася, цей показник склав 78,98% [9]. Водночас дефіцит ПФУ зберігається, а соціальні невдоволення розмірами виплат наростають;

— негативні фінансові результати діяльності державних підприємств. Для прикладу наведемо фінансові показники НАК "Нафтогаз України", збиток якої у 2015 році склав близько 25,1 млрд грн [10]. Крім того, за оцінками МВФ збитки держави на утримання державних підприємств становлять близько 5% ВВП [11].

Про негативні результати функціонування сфери управління державними фінансами свідчать й звіти незалежного органу фінансового контролю — Рахункової палати, відповідно до яких обсяги бюджетних правопорушень, неефективного використання та адміністрування бюджетних коштів у 2015 р. становили 22,7 млрд грн, а у 2016 р. — 17 млрд грн [12]. При цьому Рахункова палата зазначає, що порушення мають системний характер і відбуваються на усіх стадіях управління бюджетними коштами [13, с. 33] та управління державним і гарантованим державою боргом [13, с. 47].

Громадянське суспільство в особі, зокрема, незалежних аналітичних центрів, ЗМІ та громадських організацій, також наголошує на прогалинах у системі управління державними фінансами. Експерти нерідко відмічають факти розкрадання бюджетних коштів та зловживання службовим становищем суб'єктами державного управління. Серед нещодавніх можна назвати публікації про те, як Верховна Рада України "подарувала 66 млн грн" [14], про численні порушення у проведенні тендерів, наприклад, ПАТ "Укрзалізниця" намагалася неправомірно витратити 999 тис. грн [15]). У останньому випадку незаконне використання бюджетних коштів завдяки зусиллям громадськості вдалось попередити. Водночас це поодинокий випадок. У цілому можемо констату-

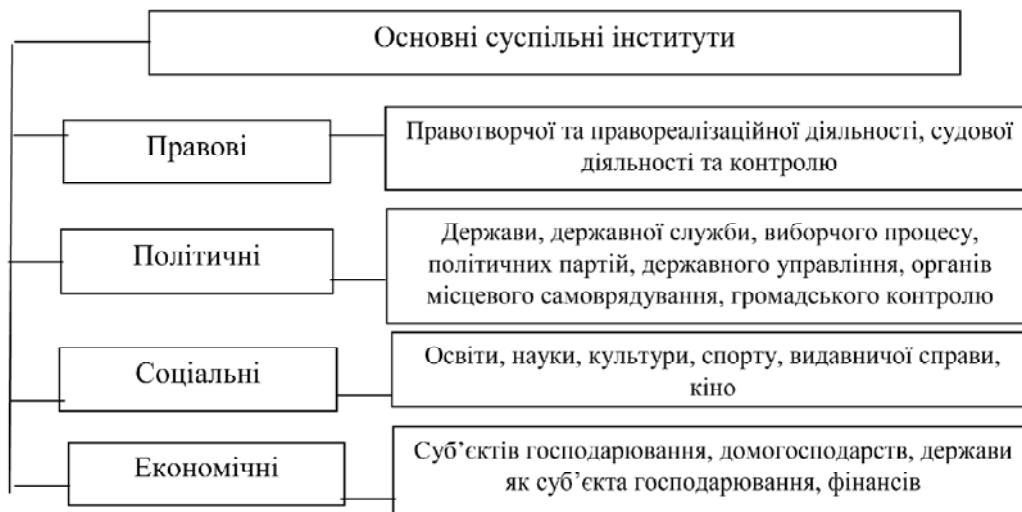

Рис. 2. Основні суспільні інститути

Джерело: складено автором.

вати, що проблема неефективного управління державними фінансами в Україні стоїть надзвичайно гостро.

У контексті зазначеного актуалізується необхідність здійснення заходів, спрямованих не просто на реформування (зміну, перетворення), а на якісне оновлення, тобто модернізацію суспільних інститутів взагалі та тих, що належать до сфери управління державними фінансами зокрема. При цьому необхідно зважати на те, що зв'язки, які виникають між різними сферами життєдіяльності суспільства настільки тісні, що відокремлення якогось одного процесу є достатньо умовним. Саме тому модернізація системи управління державними фінансами повинна передбачати синхронність модернізації політичної, соціальної, економічної та інших сфер життєдіяльності країни й відповідних суспільних інститутів. Під суспільними інститутами у рамках цього дослідження будемо розуміти прийнятну систему суспільного життя [16], яка формується та/або трансформується під впливом формальних і неформальних інституцій (існуючих у суспільстві норм). Як

відомо, до формальних інституцій відносять зокрема: конституційні норми, закони, контрактні відносини, а до неформальних — традиції, звичаї, моральні й етичні норми та ін. [17; 18].

Зауважимо, що науковці в своїх публікаціях нерідко підміняють терміни "інститут" та "інституція" [3], "інституціональний" та "інституційний". Водночас їх розмежування, на нашу думку, сприятиме правильному розумінню системного значення цих слів, їх змістовного наповнення та сфери вживання, а отже позитивно вплине на взаєморозуміння між людьми.

Відмітимо, що до суспільних інститутів, які потребують якісного оновлення на ряду з інститутом державного управління необхідно відносити залежно від виду суспільної діяльності або сфери суспільного життя, зокрема: правові, політичні, соціальні, економічні (рис. 2).

Оскільки інститут державного управління, так само як й інститут фінансів, відносять до забезпечуючих суспільних інститутів, тобто таких, які сприяють нормальній роботі інших суспільних інститутів,

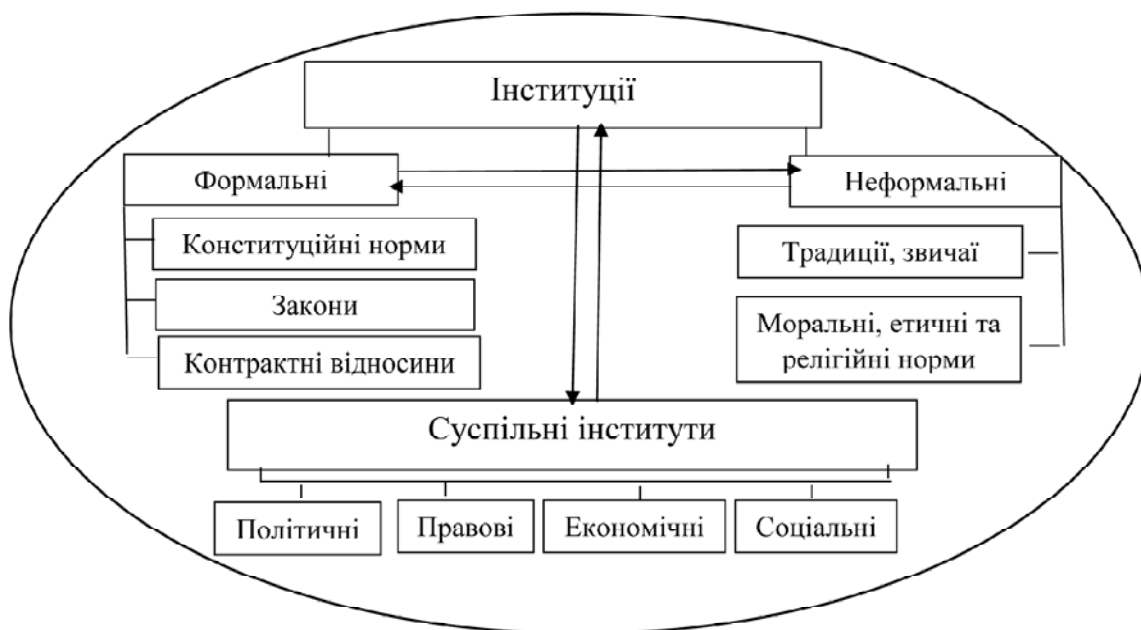

Рис. 3. Інституціональна модернізація управління державними фінансами

Джерело: складено автором.

вважаємо, що їх модернізація повинна відбуватися наряду з якісним оновленням суспільних інститутів, що належать або здійснюють вплив на таке управління. Враховуючи це інституціональна модернізація управління державними фінансами, на нашу думку, представляє собою якісне оновлення певних суспільних інститутів, що належать до сфери управління державними фінансами та/або здійснюють вплив на неї, за рахунок удосконалення відповідних формальних і урахування неформальних інституцій, з метою підвищення ступеня задоволення суспільних інтересів. На рисунку 3 схематично зображені об'єкти інституціональної модернізації.

Наголосимо на тому, що терміни "інституціональна модернізація управління державними фінансами" та "модернізація інституціональної системи управління державними фінансами" не є тотожними. Вважаємо, що другий термін вужче, адже інституціональна система управління державними фінансами включає лише окремі елементи — інститути, які відносять до цієї системи, як-от: державне управління; фінанси, в т.ч. й державні; державна служба в частині, яка відноситься до такого управління та формальні інституції, які здійснюють вплив на систему управління державними фінансами.

Слід зазначити, що процеси інституціональної модернізації в країні взагалі та управління державними фінансами зокрема, можуть відбуватися як під впливом імпульсів зверху (за ініціативою відповідних уповноважених суб'єктів державної влади), так і в результаті тиску знизу (соціальні невдоволення та збурення). Оскільки, як вже відмічалося, державні фінанси та державне управління можна віднести до забезпечуючих інститутів населення країни гостро відчуває необхідність їх модернізації та рішуче вимагає цього. Так, українська історія доводить, що основною рушійною силою інституціональної модернізації управління в країні найчастіше виступав народ. Яскравим прикладом цієї тези є Євроволонтерство 2014 року ("революція гідності"), яка спричинила хвилю політичних та суспільних змін, в тому числі й у сфері управління державними фінансами.

Інституційною передумовою реформування державного управління взагалі та управління державними фінансами зокрема у цей період стало підписання (27.06.2014 р.) та ратифікація Верховною Радою України (16.09.2014 р.) "Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони" [19]. Вважаємо, що саме Угода про асоціацію стала поштовхом для вітчизняних можновладців почати реформування системи управління державними фінансами з вдосконалення формальних інституцій — прийняття відповідних нормативно-правових актів.

З метою виконання Угоди про асоціацію 12.01.2015 р. було затверджено Указ Президента України "Про стратегію сталого розвитку "Україна-2020". У стратегії передбачаються результати, які повинні бути досягнуті у сфері державного управління, а саме: "пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їх розподілу та витрачання. Процес здійснення державних закупівель повинен стати максимально прозорим та урахувати загальні принципи конкуренції. Корупційна складова під час здійснення державних закупівель має бути ліквідована" [20]. Водночас, у нормативному акті відсутній план заходів, які необхідні для цього здійснити та строки їх виконання. Це, на нашу думку, стало причиною того, що лише через два роки (8.02.2017 р.) КМУ було затверджено Розпорядження "Про схвалення Стратегії реформування системи управління

державними фінансами на 2017—2020 роки", метою якого стала: "побудова сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка здатна надавати якісні державні послуги, ефективно акумулюючи ресурси та розподіляючи їх відповідно до пріоритетів розвитку держави у середнь- та довгостроковій перспективі" [21]. Відмітимо, що у самій стратегії передбачаються загальні напрями досягнення поставленої мети, конкретизація яких знайшла відображення у "Плані заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки", затверженому 24.05.2017 р., який регламентує заходи, що будуть здійснені, терміни та індикатори їх виконання [22]. Цей план дозволяє відстежити, у тому числі і громадськості, стан реалізації урядом поставлених перед ним завдань. Так, проведене нами дослідження показало, що зокрема у II кварталі 2017 р. не було прийнято нормативний акт, який би затвердив "методику оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки", що було передбачено зазначеним планом. Залишається лише сподіватися, що впровадження передбачених норм відтермінується. Хоча практика, на жаль, показує, що більшість стратегій, які приймалися у цій сфері, так і не були реалізовані повною мірою. Так, слід відмітити, що необхідність модернізації системи управління державними фінансами назріла ще до подій 2014 року. Усвідомлюючи це, 1 серпня 2013 року уряд України затвердив Стратегію розвитку системи управління державними фінансами [23], у якій обґрунтовується необхідність системних змін й інституціональних трансформацій та передбачаються окремі напрями їх проведення. Разом з тим, вважаємо, що норми Стратегії не повною мірою охоплюють усі належні до сфери управління державними фінансами суспільні інститути (наприклад, інститут державної служби) та не визначають інструментарій державного управління, що унеможливує досягнення комплексного "розвитку системи управління державними фінансами". Крім того, передбачені Стратегією етапи реалізації поставлених завдань своєчасно не виконувались (наприклад, "перехід до системи оподаткування об'єктів нерухомого майна на основі вартості", який планувалось здійснити у 2013—2014 рр. [24], станом на кінець 2017 року не здійснено). Це може свідчити про відсутність у відповідних уповноважених органів державної влади політичної волі "розвивати систему управління державними фінансами".

Варто також зазначити, що ініціатива модернізувати інституціональну систему управління державними фінансами лунала ще наприкінці 2006 — на початку 2007 років, коли "Міністерство фінансів України спільно з Міжнародним банком реконструкції та розвитку розпочало підготовку Проекту "Модернізація державних фінансів", що знайшло відображення у Стратегії модернізації системи управління державними фінансами, схваленій 17.10.2007 р. [25]. Проте положення такої стратегії є досить загальними, вони не містять конкретних чітко виписаних напрямів, строків та етапів реалізації передбачених завдань, що свідчить про формальність таких норм.

Проведений аналіз стану реалізації положень зазначених нормативно-правових актів — формальних інституцій, які покликані регламентувати процеси розвитку, інституціональної модернізації управління державними фінансами, показав, що поставлені завдання не виконані у повному обсязі. Більш того, емпіричні дані та дослідження науковців, предметом яких виступають державні фінанси та проблематика управління ними [1—6], доводять необхідність

здійснення подальшого наукового пошуку шляхів удосконалення управління державними фінансами в Україні, в тому числі й за рахунок його інституціональної модернізації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК

Проведене дослідження показало, що в Україні існують передумови для інституціональної модернізації управління державними фінансами. Розмежування дефініцій термінів "інститут" та "інституція" дозволило визначити їх змістовне наповнення та сформулювати авторське бачення сутності інституціональної модернізації управління державними фінансами. Під інституціональною модернізацією управління державними фінансами, на нашу думку, варто розуміти якісне оновлення певних суспільних інститутів, що належать до сфери управління державними фінансами та/або здійснюють вплив на неї, за рахунок удосконалення відповідних формальних і урахування неформальних інституцій, з метою підвищення ступеня задоволення суспільних інтересів. До суспільних інститутів, які потребують вдосконалення нами віднесено: правові (контролю, правотворчої та право-реалізаційної діяльності та ін.), політичні (держави, політичних партій, органів місцевого самоврядування, громадського контролю та ін.), соціальні (освіти, культури, спорту, науки та ін.) й економічні (суб'єктів господарювання, домогосподарств, держава як суб'єкт господарювання та ін.). А от конституційні норми, закони, контрактні відносини, на нашу думку, відносяться до формальних інституцій; традиції, звичаї, моральні й етичні норми — до неформальних інституцій.

За результатами аналізу інституційних змін, які відбувались в Україні з метою здійснення інституціональної модернізації управління державними фінансами, було встановлено декларативний характер більшої їх частини. Водночас затверджене у 2017 році Розпорядження КМУ "Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки" вселяє надію на те, що якісне оновлення суспільних інститутів взагалі та інститутів державного управління і державних фінансів зокрема, все ж таки відбудеться найближчим часом.

У подальших наукових дослідженнях нами будуть запропоновані пріоритетні напрями інституціональної модернізації управління державними фінансами.

Література:

1. Богдан І.В. Стійкість державних фінансів України та оцінка фіскального розриву на період до 2020 року / І.В. Богдан // *Фінанси України*. — 2015. — № 9. — С. 61—77. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_9_6
2. Боргова стійкість державних фінансів: монографія / Т.І. Єфименко, С.А. Єрохін, Т.П. Богдан, М.Ф. Базась, В.Й. Башко; ред.: Т.І. Єфименко, С.А. Єрохін, Т.П. Богдан; Держ. навч.-наук. установа "Акад. фінанс. упр.". — Київ: ДННУ "Акад. фінанс. упр.", 2014. — 710 с.
3. Уманський І.І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних процесів / І.І. Уманський // *Фінанси України*. — 2015. — № 1. — С. 9—28. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_3
4. Гасанов С.С. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / С.С. Гасанов, В.П. Кудряшов, Р.Л. Балакін // *Фінанси України*. — 2014. — № 7. — С. 17—30. — Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_07_017_uk.pdf

5. Елерс Г. Стратегії реформ у сфері державних фінансів. Національні програми та міжнародні вимоги (МВФ, ЄС, Світовий банк) / Герд Елерс // *Фінанси України*. — 2014. — № 7. — С. 7—16. — Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_07_007_uk.pdf

6. Шлапак О.В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління / О.В. Шлапак // *Фінанси України*. — 2014. — № 4. — С. 7—31. — Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_04_007_uk.pdf

7. Фінансовий портал Мінфіну [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>

8. Виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2015 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533

9. Виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pfu.sprov.com.ua/?p=3479>

10. Офіційний сайт НАК "Нафтогаз України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/3F928C3E7375F3-3DC2257F840052731F?>

11. Як державні підприємства отруюють економіку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.lisportal.org.ua/82201/>

12. Офіційний сайт Рахункової палати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf

13. Звіти Рахункової палати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826>

14. Ніколов Ю. Верховна рада дарує каналізацію / Ю. Ніколов // *Наші гроші* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nashigrosi.org/2017/10/16/verhovna-rada-daruje-kanalizatsiyu/>

15. Поліщук О. ProZorro чекають зміни. "Поріг" планують знизити учетверо, а для учасників торгів ввести завдаток. Допоможе? / О. Поліщук // *Укрінформ* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2175798-1000-i-odin-sposib-obijti-prozorro.html>

16. Жуков Д. С. Институциональная модернизация: генезис представлен и теоретический контекст / Д. С. Жуков, С. К. Лямин [Електронний ресурс] // *Ineternum*. — Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnaya-modernizatsiya-genezis-predstavleniy-i-teoreticheskiy-kontekst>

17. Фінанси інституційних секторів економіки України / За ред. Т.І. Єфименко, М.М. Єрмошенка. — К.: ДННУ "Акад. фін. управління", 2014. — 584 с.

18. Іншаков О.В. Інституція — ключ до розуміння економічних інститутів / О.В. Іншаков, Д.П. Фролов // *Економічна теорія: ЕТ: наук. журн.* — 2011. — № 1. — С. 52—62. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28447/04-Inshakov.pdf?sequence=1>

19. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

20. Указ Президента України "Про стратегію сталого розвитку "Україна-2020" № 5/2015 від 12.01.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

21. Розпорядження КМУ "Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки" № 142-р від 8.02.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>

22. Розпорядження КМУ "Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки" № 415-р від 24.05.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80>

23. Розпорядження КМУ "Про стратегію розвитку системи управління державними фінансами" № 774-р від 1.08.2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>

24. Управління державними фінансами в Україні відповідатиме найвищим світовим стандартам. Міністерство фінансів і Міжнародний банк реконструкції та розвитку модернізуватимуть систему управління державними фінансами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable_article?art_id=66605

25. Розпорядження КМУ "Про схвалення Стратегії модернізації системи управління державними фінансами" № 888-р від 17.10.2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/888-2007-%D1%80>

References:

1. Bohdan, I. V. (2015), "Sustainability of public finances in Ukraine and assessment of the fiscal gap for the period up to 2020", *Finansy Ukrainy*, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_9_6 (Accessed 14 December 2017).

2. Yefymenko, T. I. Yerokhin, S. A. Bohdan, T. P. Bazas', M. F. and Bashko, V. J. (2014), *Borhova stijkist' derzhavnykh finansiv* [Debt Consolidation of Public Finances], *Derzh. navch.-nauk. ustanova "Akad. finans. upr."*, Kyiv, Ukraine.

3. Umans'kyj, I. I. (2015), "Sustainability of public finances in the context of European integration processes", *Finansy Ukrainy*, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_3 (Accessed 14 December 2017).

4. Hasanov, S. S. Kudriashov, V. P. and Balakin, R. L. (2014), "EU Experience on Crisis Management of Public Finances and its Use in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, available at: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_07_017_uk.pdf (Accessed 18 December 2017).

5. Eliers, H. (2014), "Reform strategies in the field of public finances. National programs and international requirements (IMF, EU, World Bank)", available at: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_07_007_uk.pdf (Accessed 18 December 2017).

6. Shlapak, O. V. (2014), "Public finances of Ukraine in modern conditions: problems of stabilization and crisis management", *Finansy Ukrainy*, available at: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_04_007_uk.pdf (Accessed 18 December 2017).

7. Financial portal of the Ministry of Finance of Ukraine (2017), available at: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/> (Accessed 18 December 2017).

8. Implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine in 2015 (2016), available at: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533 (Accessed 18 December 2017).

9. Implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine for 2016 (2017), available at: <http://pfu.spov.com.ua/?p=3479> (Accessed 18 December 2017).

10. The official website of the National Joint-Stock Company "Naftogaz of Ukraine" (2017), available at: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/3F928C3-E7375F33DC2257F840052731F> (Accessed 18 December 2017).

11. Case-Ukraine (2017), "How state-owned enterprises poison the economy", available at: <https://www.lisportal.org.ua/82201/> (Accessed 18 December 2017).

12. Site of The Accounting Chamber (2017), available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751480/Zvit_RP_2016.pdf (Accessed 18 December 2017).

13. Site of The Accounting Chamber (2017), "Reports for 2015—2016", available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826> (Accessed 18 December 2017).

14. Nikolov, Yu. (2017), "The Verkhovna Rada grants sewerage", *Nashi hroshi*, available at: <http://nashigroshi.org/2017/10/16/verhovna-rada-daruje-kanalizatsiyu/> (Accessed 18 December 2017).

15. Polischuk, O. (2017), "ProZorro is waiting for change. The "Threshold" plans to reduce fourfold, and for entrants to enter a deposit. Will you help me?", *Ukrinform*, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2175798-1000-i-odin-sposib-obijti-prozorro.html> (Accessed 20 December 2017).

16. Zhukov, D. S. and Liamyn, S. K. (2011), "Institutional modernization: genesis of representations and theoretical context", *Ineternum*, available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnaya-modernizatsiya-genezis-predstavleniy-i-teoreticheskij-kontekst> (Accessed 18 December 2017).

17. Yefymenko, T. I. and Yermoshenka, M. M. (2014), *Finansy instytutsijnykh sektoriv ekonomiky Ukrainy* [Finances of the institutional sectors of the economy of Ukraine], *DNNU "Akad. fin. upravlinnia"*, Kyiv, Ukraine.

18. Inshakov, O. V. Frolov, D. P. (2011), "The institution is the key to understanding economic institutions", *Ekonomichna teoriia: ET: nauk. zhurn.*, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28447/04-Inshakov.pdf?sequence=1> (Accessed 18 December 2017).

19. Verkhovna Rada (2014), "The EU-Ukraine Association Agreement", available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (Accessed 18 December 2017).

20. President of Ukraine (2015), "On the Strategy of Sustainable Development" *Ukraine-2020*, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 18 December 2017).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "On Approving the Strategy for Reforming the Public Finance Management System for 2017—2020", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> (Accessed 18 December 2017).

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "On Approval of the Action Plan for Implementation of the Strategy for Reforming the Public Finance Management System for 2017—2020", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80> (Accessed 28 December 2017).

23. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "About the strategy of development of the system of management of public finances", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80> (Accessed 30 December 2017).

24. The Ministry of Finance (2007), "The management of public finances in Ukraine will meet the highest international standards. The Ministry of Finance and the International Bank for Reconstruction and Development will modernize the public finance management system", available at: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable_article?art_id=66605 (Accessed 30 December 2017).

25. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "On Approval of the Strategy for the Modernization of the Public Finance Management System", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/888-2007-%D1%80> (Accessed 30 December 2017).

Стаття надійшла до редакції 30.12.2017 р.